

OSVIJETLJENI DOMJANIĆ

(Alojz Jembrih: *Dragutin Domjanić u novom svjetlu*, Pučko otvoreno učilište Sveti Ivan Zelina i Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima u Zagrebu, Sveti Ivan Zelina – Zagreb, 2019., str. 411)

Vanja Budišćak, Zagreb

O nedavno navršenoj 145. obljetnici rođenja jednog od najznačajnijih pjesnika hrvatske moderne, ujedno i autora prve kajkavske pjesničke zbirke 20. stoljeća - Dragutina Domjanića (1875. - 1933.) – valja podsjetiti kako je njegovu književnom radu, uz brojne kritičke osvrte iz pera suvremenika, pojedinačne književnopovijesne studije o njegovu pjesništvu, usputne biografske osvrte te prigodne tekstove raspršene u raznim periodičkim publikacijama i zbornicima radova, bio posvećen i značajan broj izbora iz djela (osobito poetskog – i kajkavskog i štokavskog), a manje monografija. Jednu među njima, koju izdajamo – *Poetika i jezik kajkavskih pjesama Dragutina Domjanića* – napisao je, oslanjajući se na tekst svoje istoimene doktorske disertacije, Ivo Kalinski, a svjetlo dana ugledala je ona još 1988. u izdanju zagrebačkoga Kajkavskog spravišća. Poput Kalinskog, koji u navedenoj studiji pozornost pridaje isključivo kajkavskom segmentu njegova pjesničkog stvaralaštva, i autor druge će se, gotovo puna dva desetljeća „mlađe“ monografije – *Od Domjanića do kajkaviane. Kritika Domjanićevih kritičara* (Udruga umjetnika „August Šenoa“, Zagreb, 2007.) – u potpunosti fokusirati na Domjanićevo pjesnikovanje na kajkavskom idiomu, dotičući se pritom i mnogih dotad nepoznatih pojedinosti iz pjesnikova života što ih je otkrio zahvaljujući temeljitim arhivskim, pa čak i terenskim istraživanjima. U ponešto širem tumačenju, doduše, monografijama o Domjaniću mogla bi se okarakterizirati i još dva izdanja objavljena u posljednjim desetljećima prošloga stoljeća: omanji zbornik radova *Domjanićeve arkadije* (prir. I. Kalinski), koji je u povodu 50. obljetnice pjesnikove smrti 1983. objelodanilo Kajkavsko spravišće, te izbor iz dnevničkih zapisa književnika Drage Ćepulića *Nepoznati Domjanić* (prir. I. Kalinski, izd. Pučko otvoreno učilište

Sv. Ivan Zelina, 1998.), u kojemu se donose autorove uspomene na prijateljevanje s Domjanićem, inače probrane iz njegova znatno opsežnijeg dnevnika *Večernja škola ili Crno cvijeće na Cvjetnicu (knjiga o desetdnevnom ratu)*, otisnutoga još 1942. godine. Ipak, dok je u prvom slučaju zapravo riječ o posebnom otisku čitavoga obljetničkog temata iz časopisa *Kaj* (god. XVI, br. 1, 1983.), u drugome se, pak, radi o naknadnom (priređivačevu) odabiru iz ranije već objelodanjene Ćepulićeve dnevničke proze. Zanimljiva su, npr., *Razmišljanja i zapisi/ Dragutin Domjanić* (priređili iz Domjanićeve ostavštine Ivo Kalinski i Josip Pandurić, uz prijevode dijelova teksta s njemačkoga, latinskoga i francuskoga Alme Kalinski) u izdanju Narodnog sveučilišta Zelina i Kajkavskoga spravišća, Sv. Ivan Zelina - Zagreb, 1996.) ... itd.

Objavljena potkraj 2019., najnovija knjiga jednoga od naših najvećih stručnjaka za stvaralački opus Dragutina Domjanića (i to ne samo pjesnički!) – prof. dr. sc. Alojza Jembriha – *Dragutin Domjanić u novom svjetlu* nadaje se kao „punokrvna“ monografija o književniku kojega se rijetko pamti po važnim kulturnim dužnostima koje je za života obnašao, ali čiji uglazbljeni stihovi još i dan-danas često odzvanjaju u mnogim svečanim ili manje svečanim prigodama. Riječ je, konkretno, o „mozaički“ strukturiranomu monografskom prikazu najveći dio kojega otpada na nekoliko sadržajno zaokruženih književnopovijesnih studija o pojedinim aspektima Domjanićeva literarnog i ne samo literarnog rada, odreda ispresijecanih brojnim umetnutim izvornim priložima što ih je Jembrih prikupio iz raznih domaćih i stranih časopisa iz Domjanićeva vremena (intervjui s pjesnikom, najave događanja u kojima je sudjelovao, prikazi objavljenih mu pjesničkih zbirki i sl.), odnosno pronašao među njegovom rukopisnom ostavštinom (neobjavljeni kritički tekstovi, korespondencija, zapisi itd.), koja se – raspršena – čuva u nekoliko kulturnih institucija u Zagrebu (Hrvatski državni arhiv, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU). Čitav niz dodatnih tekstualnih priloga, kojima Jembrih potkrjepljuje spoznaje iznesene u prethodnim studijama te čitateljima omogućuje da dobiju uvid u teško dostupne izvore koji bacaju posve novo svjetlo na Domjanića, donosi se u drugom dijelu knjige, u kojemu je tako moguće pronaći ne samo mnoge predugo ignorirane pjesnikove sastavke poput prepjeva odabrane lirike novijih francuskih pjesnika, već i dosad vrlo slabo poznate tekstove iz pera njegovih suvremenika (npr. razne obljetničke eseje, nekrologe, memoarske zapise bliskih prijatelja i sl.), pa čak i pokoju kraću studiju suvremenih proučavatelja, bibliografiju izdanja njegovih djela, popis važnije sekundarne literature itd.

Što se samih studija uvrštenih u ovu knjigu tiče, treba znati da većina njih ipak nije napisana za ovu priliku, nego se radi o ponešto prerađenim inačicama

tekstova koji su u prethodnim desetljećima danje svjetlo već ugledali u različitim domaćim i stranim časopisima i zbornicima, dok su neki od njih bili čak objavljeni i unutar korica nešto starije Jembrihove knjige *Hrvatsko-slovenske književno-jezične veze* (izd. Zrinski, Čakovec, 1991.). Ipak, za potrebe ove monografije svi su oni temeljito redigirani, obogaćeni novim uvidima i bilješkama te osvježeni dodatnom sekundarnom literaturom i priložima, a sve kako bi – zajedno s dosad još neobjavljenim studijama – Dragutina Domjanića pokušali što uvjerljivije „prikazati u širem i novom svjetlu njegova doba, prije svega, njegov život i poetsko djelo u širem kontekstu društveno-političkih i kulturnih zbivanja u Hrvatskoj, počev od njegova rođenja 1875., pa do smrti 1933. godine, jer sva tri čimbenika bitno su utjecala na njegov duhovno-kreativni habitus“ (str. 5). Pritom se u svome radu na ovim studijama Alojz Jembrih dosljedno pridržavao prokušane filološke metode oslanjanja na „gole“ činjenice, temeljeći istraživanje na podacima pronađenima u samim izvorima (Domjanićevoj ostavštini, časopisnoj produkciji iz njegova vremena, memoarskim zapisima prijatelja itd.), kao i onima iščitanima iz gotovo sve dostupne sekundarne literature, zahvaljujući čemu mu je i pošlo za rukom otkriti čitav niz dosad nepoznatih detalja o Domjanićevu životu i radu kojima ruši mnoge uvriježene stereotipe o njegovu pjesništvu te ispravlja iskrivljene predodžbe o njemu kao pjesniku i osobi uopće.

Nakanivši, drugim riječima, osvjetliti „lik i djelo“ najplodnijega pjesnika hrvatske književne moderne iz posve novih kutova, Alojz Jembrih u svojoj se monografiji ponajviše odlučio fokusirati na sam kontekst njegova vremena, odnosno izazovne povijesne, društvene, pa i kulturne okolnosti uslijed kojih je Domjanić – po struci i zanimanju sudac – gradio svoju književnu karijeru i paralelno s njom obnašao niz dužnosti u svim tada najvažnijim hrvatskim kulturnim institucijama. Ta i takva intencija jasno se očituje već u uvodnoj studiji, naslovljenoj *O Dragutinu Domjaniću danas* (koje je prva inačica 1983. uvrštena u već spomenuti obljetnički temat o Domjaniću časopisa *Kaj*), u kojoj Jembrih polazi od otprije već dobro poznatih biografskih detalja o Domjanićevu životnom i profesionalnom putu ne bi li ih nadopunio nizom potpuno novih podataka koje je otkrio prelistavajući matične knjige, sačuvanu pjesnikovu korespondenciju te spomenice pojedinih kulturnih institucija čiji je član – i ne samo član – bio naš pjesnik. Obilato konzultirajući dosad sustavno zanemarivano arhivsko gradivo i vrijednim podacima bremenitu sekundarnu literaturu, Jembrih uspijeva iscrtati mnogo vjerodostojniji portret Dragutina Domjanića od dosadašnjih mu biografa, osobitu pozornost pritom posvećujući njegovu angažmanu u raznim književnim društvima i kulturnim institucijama, u kojima je za života vršio niz istaknutih funkcija (član Upravnog odbora Društva hrvatskih književnika, predsjednik Matice hrvatske, član Umjetničkoga razreda tadašnje JAZU, predsjednik zagrebačkog centra jugoslavenskoga PEN-kluba). Pritom će se s posebnim zanimanjem osvrnuti on na šestogodišnje

razdoblje Domjanićeva predsjednikovanja Maticom hrvatskom, tijekom kojega se sustavno zauzima za bolji položaj hrvatske književnosti, ali i povremeno bio prisiljen gorljivo braniti hrvatski kulturni identitet od hegemonističkih „poriva“ što su ih u svojim tekstovima iskazivali pojedini beogradski političari i filolozi poput Ljubomira Stojanovića, koji je u *Srpskom književnom glasniku* 1926. objavio protuhrvatski intoniran pamflet *Hrvatska „Austrijanština“* te isprovocirao promptnu Domjanićevu reakciju. Ni Stojanovićev članak ni pjesnikov odgovor uredništvu *Glasnika* Jembrih, dakako, nije propustio priložiti uz svoju studiju kao uvjerljive dokaze – dosad „uredno“ prešućivane – Domjanićeve zauzetosti oko ključnih kulturnih, ali ujedno i društvenopolitičkih pitanja svoga vremena.

Premda će u idućoj studiji – *O Domjanićevoj poeziji iznova* – Jembrihovu pažnju glavninom privući pjesnički opus Dragutina Domjanića, ni u njoj neće se on usredotočiti samo i isključivo na pretresanje tekstualnih osobitosti njegove lirike. Naprotiv, (i) u ovom poglavlju najmanje se prostora posvećuje novim čitanjima pojedinih Domjanićevih pjesničkih ostvarenja i rekonstruiranju njegove poetike, a najviše raznim (izvan)književnim čimbenicima koji su utjecali na njegovo književno formiranje i djelovanje, kao i odjecima njegovih radova među domaćom i ne samo domaćom publikom. Osim o prvim Domjanićevim (štokavskim i kajkavskim) pjesničkim pokušajima te njegovim književnim afinitetima i najvjerojatnijim poetskim uzorima, Alojz Jembrih u ovome dijelu knjige tako progovara o zastupljenosti Domjanićeve poezije u raznim književnim časopisima, o njegovu prevoditeljskom radu (s posebnim osvrtom na ciklus kajkavskih prepjeva odabranih pjesama modernih provansalskih pjesnika), ali i o nekolicini proznih tekstova (novela i crtica) što ih je sastavio i objavio još u mladenačkim danima. Uz potonje kraće proze, Jembrih ne zaboravlja spomenuti ni manji broj kritičkih prikaza novoobjavljenih pjesničkih zbirki što ih je Dragutin Domjanić povremeno pisao i objavljivao kao već afirmirani književnik, a o kojima se u književnopovijesnim krugovima, zbog sustavnoga forsiranja predodžbe o njemu kao o isključivo (kajkavskom) pjesniku, još uvijek ne zna gotovo ništa. Da bi upotpunio ovaj instruktivni osvrt na njegov književni rad, Jembrih se također dotiče i kritičkih sudova o Domjanićevu pjesništvu iz pera pojedinih suvremenika (A. G. Matoš, M. Krleža, Lj. Maraković itd.), zatim ocjena njegove poezije što su ih ispisali neki od naših ponajboljih književnih povjesnika (M. Šicel, C. Milanja i dr.), kao i iznimne omljenosti njegove – ponajprije velikoga broja pjesničkih mu tekstova kajkavske – lirike među širom publikom, kojoj je uvelike doprinijelo i uglazbljivanje neobično od strane raznih domaćih skladatelja. Kao jedan od posrednih dokaza te obljubljenosti među širim čitateljstvom svakako se može označiti i ondje priloženi cjeloviti tekst intervju-a što ga je u proljeće 1933. – svega mjesec dana prije iznenadne smrti – Domjanić dao novinaru časopisa *15 dana* povodom nedavnog izlaska iz tiska štokavske zbirke *Pjesme* (nešto ranije iste godine u Beogradu, na ćirilici), a u koje-

mu se osvrće ne samo na svoj pjesnički rad već i na hrvatsko pjesništvo u cijelosti, pa i na trenutnu književnu situaciju u zemlji i inozemstvu.

Obiljem iznimno zanimljivih popratnih priloga može se podičiti i sljedeći dio monografije, točnije tri naredna poglavlja koja zatvaraju jednu sadržajno zaokruženu cjelinu. Zajednički objavljena – u jednoj od svojih prvih varijanata – još 1991. u sklopu već spomenute knjige *Hrvatsko-slovenske književno-jezične veze*, ova tri tematski srodna poglavlja zapravo predstavljaju proširenu studiju o recepciji Domjanićeva pjesništva u slovenskoj kulturi te Domjanićevu interesu za suvremenu slovensku književnu produkciju, kojom se prije Jembriha nije u nas nitko ozbiljnije istraživački pozabavio. Snažna povezanost našega pjesnika i Slovenaca, pokazuje Jembrih, ponajbolje se očitovala kroz vrlo čestu prisutnost Domjanićeve (uglavnom kajkavske) lirike na stranicama slovenskih književnih časopisa, kao i povoljnim reakcijama slovenskih kritičara na njegove netom objavljene – podjednako kajkavske i štokavske – zbirke pjesama i/ili cjelokupan dotadašnji pjesnički rad te organiziranjem književnih večeri (akademija) u Domjanićevu čast, poput one održane 14. ožujka 1930. u Ljubljanskoj operi, o kojoj su izvijestili svi relevantniji slovenski dnevni listovi i časopisi. Dragutin se Domjanić, osim toga, rado odazivao i pozivima za intervjuje za neke od tih istih listova, a uz to je i budno pratio stanje na tadašnjoj slovenskoj književnoj sceni, što i potvrđuju njegovi odgovori u spomenutim intervjuima, pa čak i kritički prikazi novih pjesničkih zbirki pojedinih slovenskih autora onoga vremena. Dapače, Domjanić je osobno poznao mnoge slovenske književnike, a da je s nekima od njih održavao i vrlo bliske prijateljske odnose posvjedočiti nam mogu pisma što ih je potkraj dvadesetih i početkom tridesetih godina prošloga stoljeća razmjenjivao s Božidarom Borkom i Radivojem Peterlinom – Petruškom, koja se u prijepisima donose u sljedećem poglavlju knjige. Kao možda i najuvjerljiviji dokaz Domjanićeve popularnosti u Sloveniji pritom se nameću u nastavku priloženi (kritički) osvrti na njegov pjesnički rad koje je Alojz Jembrih pronašao u raznim slovenskim časopisima i dnevnim listovima, u kojima ta superlativna recepcija cjelokupnoga mu poetskog opusa, ali i silno poštivanje i uvažavanje što mu je kontinuirano iskazivala šira slovenska javnost definitivno najbolje dolaze do izražaja.

Pet preostalih poglavlja svoje knjige Jembrih je u cijelosti „rezervirao“ za priloge kojima dodatno potvrđuje uvide o Domjanićevu životu i radu iz prethodnih poglavlja, a ujedno i čitateljima pruža priliku da se sami uvjere u vrijednost tih dosad uglavnom (namjerno ili slučajno) previđanih izvora, koje književni povjesnici prilikom izricanja novih sudova o pjesniku odsad više nipošto ne bi smjeli ispuštati iz vida. Niz tih doista intrigantnih priloga otvara cjelovit tekst gotovo posve nepoznatoga obljetničkog eseja Ladislava Žimbrega o Domjanićevu pjesništvu iz 1930., za kojim slijede reminiscencije Ljubomira Marakovića napisane

u povodu pjesnikove smrti te prikaz prve objavljene monografije o Domjaniću – *Poetika i jezik kajkavskih pjesama Dragutina Domjanića* Ive Kalinskog – što ga je netom nakon njezina izlaska iz tiska svojedobno sastavio sam Jembrih. Osvrti na Domjanića i njegov književni rad donose se i u sljedećem poglavlju, koje uključuje niz nekrologa što su ih, povodom pjesnikove nagle smrti u kasno proljeće 1933., sročili pojedini domaći i slovenski književnici i publicisti objavivši ih u raznim književnim časopisima ili dnevnim listovima kao posljednje pozdrave omiljenom pjesniku i dragom prijatelju. Što se, pak, narednoga poglavlja tiče, ono bi se posve opravdano moglo izdvojiti kao svojevrsna nadopuna triju maločas spomenutih poglavlja posvećenih odnosu Domjanića i Slovenaca s obzirom na to da sadržava odreda sve njegove pjesme – njih, konkretno, 26 kajkavskih i jednu štokavsku – objavljene u raznim slovenskim časopisima, dok u pretposljednje poglavlje Jembrih uvrštava vrlo interesantan memoarski zapis Vladimira Šiffera, u kojemu se ovaj velikogorički ljekarnik i književnik prisjeća svoga dugogodišnjeg prijateljavanja s Dragutinom Domjanićem. Naposljetku, zaključno, količinom zastupljenih priloga daleko najbogatije poglavlje okuplja dio izvornih Domjanićevih uradaka (izbor iz marijanske lirike, potom sve objavljene kajkavske prepjeve pjesama suvremenih provansalskih pjesnika, štokavske prepjeve iz novije francuske lirike te nekoliko njemačkih prepjeva njegove poezije iz 1943.), dio odabranih priloga iz literature o Domjaniću (reprint studije Stjepka Težaka o jeziku njegovih kajkavskih pjesama te bibliografiju svih dosadašnjih izdanja Domjanićevih djela i sekundarne literature o njemu), kao i preslike naslovnica nekih njegovih i njemu posvećenih djela i pozivnica za razna obljetnička događanja u njegovu čast te fotografije rodnoga mu Krča (Adamovca), zagrebačkoga stana u Gundulićevoj ulici te ulica i trgova nazvanih njegovim imenom, koje je za potrebe svoje monografije snimio sam Alojz Jembrih.

Premda je vrijednost ove knjige zbog inovativnih u njoj iznesenih spoznaja i brojnih popratnih (tekstualnih) priloga ionako izuzetno velika, dodatnu joj kvalitetu daje još i bogata slikovna oprema, odnosno obilje priloženih arhivskih i autorovih fotografija, preslika iz arhivskoga gradiva i Domjanićeve ostavštine (autografa Domjanićevih pisama, zapisa, kritičkih osvrti i pjesničkih tekstova), kao i preslika iz časopisa, tiskanih mu djela i sekundarne literature o njegovu stvaralaštvu. Pored toga što doprinosi vizualnoj atraktivnosti same monografije, uvršteni se slikovni materijal promeće u korisnu ilustraciju i potkrjepu u njoj predstavljanih zapažanja, ravnopravno sudjelujući u zadaći osvjetljavanja Dragutina Domjanića i njegova stvaralačkog opusa znatno jačim reflektorima od onih pod kojima je bio motren dosad. Pouzdajući se u to novo „osvjetljenje“, Alojz je Jembrih dospio otkriti čitav niz još ne(pre)poznatih činjenica o Domjanićevu životnom i profesionalnom (književnom) putu, spoznavši pritom da su taj put otpočetak bitno usmjeravale specifične društvenopovijesne i kulturne okolnosti njegova doba, na

što opetovano i upozorava na stranicama svojih studija skupljenih u ovoj knjizi. Ustrajanje na pristupu koji se temelji na sustavnom uvažavanju tih kontekstualnih čimbenika Domjanićeva književnog rada, kao i oslanjanju na cjelokupno sačuvano i dostupno tekstualno gradivo, odnosno pisanu pjesnikovu ostavštinu i njemu posvećene napise suvremenika, rezultiralo je stoga izdanjem koje označava oštar zaokret od većine dosadašnjih, na ponavljanju uvriježenih predrasuda zasnovanih pregleda života i djela jednog od najpopularnijih hrvatskih pjesnika svih vremena.

Ako bi zbog osvježanih biografskih podataka, zaslužene pozornosti koju (napokon) pridaje njegovim brojnim kulturnim angažmanima, potpunijem prikazu književnoga mu rada i njegove recepcije, obilja uvrštenih priloga te izrazito pitkoga stila i vizualne atraktivnosti ova monografija široj publici mogla biti zanimljiva kao trenutno možda i najpouzdaniji uvod u Domjanića, svojim bi inovativnim spoznajama, kao i dosad teško dostupnim i gotovo posve nepoznatim izvorima što se donose među njezinim priložima ona ponajprije trebala zaintrigirati upućene čitatelje „iz struke“, od kojih će – valja se nadati – barem neke potaknuti da i sami daju svoj doprinos itekako potrebnoj temeljitoj književnopovijesnoj revalorizaciji Domjanićeva stvaralaštva. Štoviše, da bi primarna zadaća Jembrihove knjige upravo i trebala biti poticanje na daljnja razračunavanja s preduboko ukorijenjenim stereotipnim predodžbama koje još uvijek u golemoj mjeri sužuju percepciju Domjanićeva „lika i djela“ sugerira i njezina već ranije zamijećena mozaičnost, odnosno činjenica da je riječ o monografiji koja umjesto zaokruženoga razmatranja njegova književnog djelovanja zapravo podastire niz više-manje samostalnih (iako nipošto međusobno nepovezanih) studija o Domjaniću i njegovu radu protkanih raznovrsnim izvornim priložima, od kojih je velika većina – ponajvećma zbog nešto teže dostupnosti samoga gradiva – dosad prolazila „ispod radara“ književnih povjesnika. Kao takvo, ovo se izdanje očigledno želi nametnuti kao svojevrsna polazišna točka budućih istraživanja Domjanićeva književnog opusa, u kojima bi svakako valjalo krenuti upravo od samih „osnova“, a to će reći zapostavljenih primarnih izvora na koje se oslanjao i sam Alojz Jembrih i bez konzultiranja kojih nije ni moguće izreći dovoljno precizan, argumentiran, pa time ni vjerodostojan sud o širini i važnosti pisane ostavštine ovoga važnog autora hrvatske moderne. Neovisno, međutim, o tome hoće li ili neće uspjeti inicirati nova čitanja njegova stvaralaštva, Jembrihova knjiga *Dragutin Domjanić u novome svjetlu* svakako će barem još neko vrijeme nositi epitet najiscrpnijega i najpouzdanijeg monografskog prikaza Dragutina Domjanića, u kojemu se ustaljenoj predodžbi o njemu kao o asocijalnu pjesniku koji se u trenucima samoće prepušta nostalgiji za minulim vremenima i piše nezahtjevne i lako prihvatljive kajkavske poetske minijature o idiličnom životu prigorskih seljaka suprotstavlja svježe otkrivenim činjenicama potkrijepljena slika Domjanića kao angažiranoga kulturnog djelatnika koji je održavao mnoga bliska prijateljstva s piscima u zemlji i inozemstvu te sastavljao

autorske pjesničke (i ne samo pjesničke) tekstove i prepjeve na štokavskom i kajkavskom narječju čija je popularnost nadilazila granice Hrvatske. Ukratko, zahvaljujući višegodišnjim iscrpnim istraživanjima prof. dr. sc. Alojza Jembriha, rezultati kojih su i predočeni unutar korica ove knjige, pravo Domjanićevo lice više nismo prisiljeni promatrati pod slabašnom svjetlošću voštanica, već ga napokon imamo prilike ogledati osvijetljena snažnim reflektorima novih spoznaja.